

Brno, 21. 5. 2014

Milan Šimek

Měření nezaměstnanosti a hodnocení zaměstnatelnosti absolventů VŠ studia - shrnutí současného stavu

www.kvalita.reformy-msmt.cz

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Zaměstnatelnost

Zaměstnatelnost je kombinace faktorů, které jednotlivcům umožňují rozvíjet se směrem k získání zaměstnání nebo nastoupit do zaměstnání, zůstat v zaměstnání a postupovat ve své profesní dráze.

Jedná se o složenou koncepci, zahrnující nejen osobnostní vlastnosti, dovednosti, postoje a motivaci každého jednotlivce, ale také další vnější faktory, jež překračují rámec politiky v oblasti vzdělávání a odborné přípravy, jako je regulace trhu práce, demografická situace, struktura hospodářství a hospodářská situace obecně.

Závěry Rady ze dne 11. května 2012 o zaměstnatelnosti absolventů vzdělávání a odborné přípravy. (2012/C 169/04).
Úřední věstník Evropské unie C 169/11.

Hodnocení zaměstnatelnosti absolventů VŠ

- V odborných pracích zaměřených na hodnocení zaměstnatelnosti absolventů vysokých škol jsou využívány zejména tyto charakteristiky:
- počet absolventů vysokých škol, kteří vstupují na trh práce,
- počet nezaměstnaných absolventů vysokých škol,
- podíl nezaměstnaných absolventů vysokých škol na celkovém počtu uchazečů o zaměstnání,
- míra nezaměstnanosti absolventů vysokých škol v porovnání s mírou nezaměstnanosti v celém národním hospodářství,
- specifická míra nezaměstnanosti absolventů vysokých škol (např. podle oboru/fakulty/typu školy),
- délka hledání prvního zaměstnání a jiné.

Kdo je nezaměstnaný absolvent VŠ v České republice?

Hovoříme-li o nezaměstnaných absolventech, máme na mysli osoby splňující definici Ministerstva práce a sociálních věcí.

Na základě dohody mezi Ministerstvem školství mládeže a tělovýchovy a Ministerstvem práce a sociálních věcí je pro potřeby statistického sledování používána definice, která definuje nezaměstnaného absolventa jako **„uchazeče o zaměstnání evidovaného na Úřadu práce ČR podle místa jeho trvalého bydliště k určitému datu (30. 4. nebo 30. 9. daného roku), u kterého doba od úspěšného ukončení jeho studia nepřekročila 2 roky.“**

Kdo je nezaměstnaný absolvent VŠ v České republice?

Ministerstvo práce a sociálních věcí dále upozorňuje, že „absolventi škol se hlásí do evidence Úřadu práce České republiky podle místa svého trvalého bydliště, tzn., že se mohou objevit jako nezaměstnaní v jiném okrese, než v jakém studovali. Tato situace nastává zejména u absolventů vysokých škol.“ Výše uvedená definice je platná od 1. 1. 2004. Ukončením studia se rozumí datum úspěšného absolvování státní závěrečné zkoušky.

Zdroje informací o absolventech VŠ v České republice

Eurostat

Eurostat poskytuje výsledky velmi rozsáhlých průzkumů pracovní síly (Labour Force Survey, dále jen LFS).

Z mnoha ukazatelů, které jsou součástí LFS, se k nezaměstnanosti absolventů vysokých škol nejvíce vztahují roční nebo čtvrtletní míry zaměstnanosti/nezaměstnanosti podle nejvyššího dosaženého stupně vzdělání, kde však nevíme, kolik času uběhlo od ukončení vzdělání a tedy kolik z nich má status absolventa. Můžeme zde pouze tyto počty rozdělit podle věkových skupin. Přesto lze tato data použít alespoň pro mezinárodní srovnání.

Zdroje informací o absolventech VŠ v České republice

Eurostat

Další zajímavý ukazatel LFS nazvaný „Youth Transitions from Education to Working Life in Europe“ z roku 2000 sleduje míry zaměstnanosti a nezaměstnanosti podle počtu měsíců, které uběhly od ukončení soustavného vzdělávání. Z tohoto ukazatele tedy lze zjistit, kdo ještě splňuje dvouletý limit absolventa, bohužel však ČR není mezi několika málo zeměmi, kde byl tento ukazatel zjišťován.

Zdroje informací o absolventech VŠ v České republice

Český statistický úřad (ČSÚ)

Zdrojem dat publikovaných ČSÚ jsou Výběrová šetření pracovních sil (VŠPS). Na jednu stranu jsou to pouze ze vzorku, na druhou stranu zachycují i skutečnosti, které jiná šetření neobsahují. Na základě VŠPS lze zjistit údaje o obyvatelstvu a pracovní síle (věk, pohlaví, vzdělání), o zaměstnanosti a nezaměstnanosti dle oblastí a krajů, dle odvětví činnosti zaměstnaných, o případných druhých zaměstnáních, o způsobech hledání zaměstnání, o míře nezaměstnanosti, míře aktivity, o důvodech neaktivity aj. K otázce pracovní síly s terciárním vzděláním jsou uváděny počty a podíly osob s terciárním vzděláním podle oboru studia, podle věku, podle zaměstnání, podle krajů a také v mezinárodním srovnání. VŠPS se provádí čtvrtletně. Metodiky a definice VŠPS jsou kompatibilní s LFS Eurostatu.

Zdroje informací o absolventech VŠ v České republice

Mezinárodní organizace práce (ILO)

Podobně jako Eurostat ani statistiky ILO nesledují zvlášť skupinu absolventů, jak je pojmána v ČR. Opět se zde nabízí data o pracovní síle a nezaměstnanosti podle věku a dosaženého vzdělání. Škála zemí, za které jsou publikována je mnohem širší než na Eurostatu, nicméně data pro země EU jsou čerpána právě z evropského LSF. Frekvence u těchto dat je roční.

Zdroje informací o absolventech VŠ v České republice

Ministerstvo práce a sociálních věcí (MPSV)

MPSV zveřejňuje podle poboček Úřadu práce České republiky pololetní statistiky absolventů škol a mladistvých k poslednímu dni měsíce dubna a září. K těmto dnům jsou ve statistikách uvedeny absolutní počty nezaměstnaných absolventů evidovaných na úřadech práce (ÚP). Dále je uvedeno, kolik z nich jsou dosažitelní nezaměstnaní, kolik z nich je v evidenci déle než 5 měsíců a kolik doposud nepracovalo. Dále se uvádí počty nezaměstnaných absolventů, kteří byli ve sledovaném pololetí vyřazeni z evidence, a kolik z těchto bylo umístěno do zaměstnání (kolik do organizačních složek státu či příspěvkové organizace a kolik na jiná pracovní místa). Každý ukazatel je uveden zvlášť pro každý stupeň vzdělání a vždy je doplněn o počet dívek, které jsou v ukazateli započteny.

Zdroje informací o absolventech VŠ v České republice

Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, Středisko vzdělávací politiky

Chceme-li získat srovnatelné údaje, musíme vztáhnout výše uvedené charakteristiky k celkovému počtu absolventů. Tyto relativní ukazatele nabízí Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Středisko vzdělávací politiky.

Zdroje informací o absolventech VŠ v České republice

Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, Středisko vzdělávací politiky

V databázi, kterou spravuje, lze nalézt tyto ukazatele:

- Počet absolventů VŠ (zdrojem je sdružená matrika studentů VŠ).
- Počet absolventů studujících na VŠ – tj. počet absolventů, kteří ve zvoleném období absolvovali vysokou školu a poté zahájili další studium na vysoké škole a byli v něm ke zvolenému měsíci a roku stále ještě zapsáni (zdrojem je matrika studentů VŠ).
- nezaměstnaní absolventi – tj. takoví uchazeči o práci registrovaní na úřadu práce, kteří úspěšně ukončili školu maximálně před dvěma lety, jsou bez práce, aktivně práci hledají a jsou připraveni k nástupu do práce do 14 dnů (zdrojem jsou data MPSV ČR k 30. 4. a k 30.9.), jejich počet tvoří ti, kteří ve zvoleném období absolvovali vysokou školu a ke zvolenému měsíci a roku byli nezaměstnaní.

Zdroje informací o absolventech VŠ v České republice

Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, Středisko vzdělávací politiky

- Míra nezaměstnanosti absolventů – je podíl počtu nezaměstnaných absolventů ku rozdílu mezi celkovým počtem absolventů a počtem absolventů dále studujících na VŠ.
- Standardizovaná míra nezaměstnanosti absolventů – je míra nezaměstnanosti absolventů očištěná od vlivu odlišné míry nezaměstnanosti na regionálních trzích práce.
- Koeficient „náročnosti“ okresních trhů práce – jakožto podíl okresní a republikové míry nezaměstnanosti vyjadřuje, na jak náročných trzích práce z hlediska zaměstnatelnosti si absolventi hledají práci (Tento ukazatel tedy zohledňuje rozdílné šance, které studenti mají např. v Moravskoslezském kraji oproti Praze).

Zdroje informací o absolventech VŠ v České republice

- Míra nezaměstnanosti absolventů – je podíl počtu nezaměstnaných absolventů ku rozdílu mezi celkovým počtem absolventů a počtem absolventů dále studujících na VŠ.
- Standardizovaná míra nezaměstnanosti absolventů – je míra nezaměstnanosti absolventů očištěná od vlivu odlišné míry nezaměstnanosti na regionálních trzích práce. Tento ukazatel tedy zohledňuje rozdílné šance, které studenti mají např. v Moravskoslezském kraji oproti Praze.
- Koeficient „náročnosti“ okresních trhů práce – jakožto podíl okresní a republikové míry nezaměstnanosti vyjadřuje, na jak náročných trzích práce z hlediska zaměstnatelnosti si absolventi hledají práci.

Projekty zaměřené na hodnocení zaměstnatelnosti absolventů vysokých škol

Problematikou zaměstnatelnosti absolventů vysokých škol v České republice se dlouhodobě zabývají specialisté Střediska vzdělávací politiky.

Středisko vzdělávací politiky je pracovištěm Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Cílem činnosti Střediska vzdělávací politiky je poznání celkového vztahu vzdělávání a společnosti, jeho zasazení do širšího rámce vývoje ekonomiky a společnosti i definování nových požadavků, které se kladou na vzdělávání a rozvoj lidských zdrojů vůbec. Středisko vzdělávací politiky usiluje o vzájemné propojování vývoje v jednotlivých oblastech a o vyhodnocování stavu a vývoje českého školství v národním i v mezinárodním kontextu. Ve své činnosti Středisko vzdělávací politiky využívá spolupráce s širokým okruhem odborných institucí a expertů.

Projekty zaměřené na hodnocení zaměstnatelnosti absolventů vysokých škol

Problematiku přechodu absolventů vysokých škol ze vzdělávání do zaměstnání a jejich uplatnění na pracovním trhu zpracovává Středisko vzdělávací politiky v rámci projektu „**Studie zaměstnatelnosti absolventů vysokých škol**“, který byl v letech 2006–2007 řešen jako projekt technické pomoci ESF pro Ministerstvo školství (MŠMT).

Projekt obsahoval dvě hlavní části:

- účast na mezinárodním výzkumu uplatnění absolventů vysokých škol – REFLEX,
- vytvoření databáze o zaměstnatelnosti/nezaměstnanosti absolventů vysokých škol.

Projekty zaměřené na hodnocení zaměstnatelnosti absolventů vysokých škol

První část projektu spočívala v zapojení České republiky do širšího mezinárodního výzkumného projektu REFLEX (The Flexible Professional in the Knowledge Society: New Demands on Higher Education in Europe). V rámci projektu REFLEX (specificky zaměřený výzkumný projekt STREP 6. rámcového programu EU) bylo v letech 2005–2006 provedeno v České republice a v dalších 14 evropských zemích šetření uplatnění absolventů vysokých škol na pracovním trhu několik let po absolvování a jejich zpětné hodnocení vysokoškolského studia.

Projekt REFLEX přitom navazoval na obdobný projekt CHEERS realizovaný již v letech 1998–1999, což umožnilo nejen opakované srovnání mezi zeměmi, ale i porovnání jejich vývoje za posledních 6–8 let.

Projekty zaměřené na hodnocení zaměstnatelnosti absolventů vysokých škol

Druhá část projektu (Databáze nezaměstnaných absolventů VŠ) bylo vytvoření a zpřístupnění databáze a následné rozборы pravidelně zjišťovaných údajů o absolventech a nezaměstnaných absolventech jednotlivých vysokých škol a fakult v České republice po roce 2000. Cílem této části projektu bylo zpřístupnit všem zájemcům údaje o zaměstnatelnosti absolventů vysokých škol na českém pracovním trhu a z nich vycházející analýzy, umožnit jim další práci s databází, a to nejen na úrovni celé České republiky, ale také například při hodnocení jednotlivé vysoké školy nebo fakulty, její srovnávání s jinými apod. Zveřejněné údaje slouží nejen samotným vysokým školám, ale i dalším zájemcům: středním školám, jejich žákům a rodičům; uchazečům o vysokoškolské studium, studentům a absolventům; poradenským pracovníkům a personalistům, zaměstnavatelům, různým úřadům veřejné správy či výzkumným institucím.

Projekty zaměřené na hodnocení zaměstnatelnosti absolventů vysokých škol

V rámci projektu byla zpracována rovněž databáze uplatnění absolventů vysokých škol na pracovním trhu na základě údajů z pravidelných a rozsáhlých výběrových šetření pracovních sil, které v ČR od roku 1993 realizuje ČSÚ jako součást Evropského šetření pracovních sil (ELFS-European Labour Force Survey), které koordinuje EUROSTAT. Vzniklá databáze umožňuje pohled ne na nezaměstnané ale naopak na zaměstnané absolventy vysokých škol. Charakterizuje jejich pracovní pozici a to z hlediska konkrétního odvětví (23 skupin) a povolání (60 skupin), ve kterém pracují. Databáze sice neumožňuje srovnání jednotlivých škol a fakult, ale naopak dovoluje srovnání podle stupně a oboru získaného vysokoškolského vzdělání. Vzhledem k propojitelnosti s údaji ELFS je navíc možné srovnávat situaci českých absolventů vysokých škol s vysokoškoláky z ostatních zemí Evropské unie.

Projekty zaměřené na hodnocení zaměstnatelnosti absolventů vysokých škol

REFLEX 2010

Projekt REFLEX 2010 navázal na obdobné mezinárodní projekty, které byly v oblasti výzkumu uplatnění absolventů vysokých škol realizovány v předchozích letech. Jedná se o projekt CHEERS, který proběhl ve 12 zemích (včetně ČR) již v letech 1997–1999 a projekt REFLEX (Flexibilita odborníků ve společnosti znalostí: Nové požadavky na terciární vzdělávání v Evropě), který byl realizován v letech 2004–2007 v 15 evropských zemích (včetně ČR) a v Japonsku.

Projekty zaměřené na hodnocení zaměstnatelnosti absolventů vysokých škol

REFLEX 2010

Při inovaci a aktualizaci projektu REFLEX 2010 byly vedle zkušeností z předchozích projektů využity rovněž poslední poznatky z mezinárodních projektů HEGESCO (8 zemí jižní a východní Evropy) a PROFLEX (6 zemí Jižní Ameriky).

Projekt REFLEX 2010 měl mezinárodní návaznost, neboť obdobný projekt byl realizován v Rakousku a v Německu. Do realizace projektu se promítlo rovněž řešení individuálního projektu národního Q-RAM, v jehož rámci se byla připravována národní soustava kvalifikací pro terciární vzdělávání.

Projekty zaměřené na hodnocení zaměstnatelnosti absolventů vysokých škol

REFLEX 2010

Šetření realizované v rámci projektu REFLEX 2010 se týkalo několika desítek tisíc absolventů bakalářských a magisterských vzdělávacích programů (v mezinárodní klasifikaci programů ISCED 5A) z let 2005–2006, tedy 4–5 let po získání diplomu. Sběr dat od absolventů veřejných, státních i soukromých vysokých škol proběhl v květnu a červnu 2010.

Projekty zaměřené na hodnocení zaměstnatelnosti absolventů vysokých škol

REFLEX 2010

Dotazník zjišťoval dosažené vzdělání na terciární i sekundární úrovni. Respondenti hodnotili různé aspekty vysokoškolského studia, jako je například studijní nabídka a podmínky studia, kvalitu vyučujících nebo vztah studia a uplatnění v praxi. Absolventi hodnotili také získané znalosti, dovednosti, způsobilosti. Dále se vyjadřovali k etapě přechodu ze školy na pracovní trh, tj. jak získali zaměstnání nebo jak rychle začali po škole pracovat. Popisovali svoji situaci v prvním zaměstnání: například jaký typ pracovní smlouvy získali, jaká byla jejich smluvní a skutečná pracovní doba, jaký byl plat, zda pracovali na místě odpovídajícím jejich vzdělání a nakolik byly využity v práci jejich znalosti a dovednosti. V další části byla zjišťována profesní historie absolventů, tj. například jestli a jak dlouho byli nezaměstnaní, u kolika zaměstnavatelů pracovali.

Projekty zaměřené na hodnocení zaměstnatelnosti absolventů vysokých škol

REFLEX 2010

Obdobně jako u prvního zaměstnání absolventi hodnotili svou současnou pracovní pozici, kolik času tráví zaměstnáním, jaký je jejich příjem z hlavního zaměstnání a z jiných činností, vyjadřovali se k některým charakteristikám svého zaměstnavatele a opět hodnotili, jak je práce náročná, zda nabyté vzdělání odpovídá vykonávané práci. Část šetření se týkala kompetencí (tj. znalostí, dovedností, schopností, způsobilostí). Na jedné straně hodnotili absolventi jejich vlastní úroveň a na druhé straně bylo šetřeno, jaká úroveň je vyžadována v současném zaměstnání. Následující část zjišťovala hodnotové postoje k různým charakteristikám práce, což bylo zároveň konfrontováno z hlediska současné pracovní pozice.

Projekty zaměřené na hodnocení zaměstnatelnosti absolventů vysokých škol

REFLEX 2013

Projekt REFLEX 2013: Zaměstnatelnost a uplatnění absolventů vysokých škol na pracovním trhu a hodnocení získaného vysokoškolského vzdělání navazuje na obdobné projekty z minulé doby. Šetření realizované v rámci projektu REFLEX 2013 se týká dvou cílových skupin. Hlavní skupinou jsou absolventi bakalářských, magisterských a doktorských studijních programů na veřejných, státních i soukromých vysokých školách do pěti let po získání diplomu (tedy absolventi z let 2008–2012). Druhou cílovou skupinou jsou pak jejich zaměstnavatelé. Sběr dat proběhne od poloviny dubna, v květnu a červnu 2013. Po zpracování databáze dostanou zúčastněné vysoké školy anonymní údaje za své absolventy.

Aktivity zaměřené na perspektivy uplatnitelnosti absolventů vysokých škol v závislosti na vývoji trhu práce v budoucnu

Budoucnost profesí

Projekt Národního vzdělávacího fondu „Budoucnost profesí“ nabízí pohled na vývoj konkrétních profesních skupin.

Projekt se věnuje analýze a prognóze vývoje oborů a sektorů národního hospodářství a jejich potřeb z hlediska pracovní síly. Podle toho je predikována poptávka po jednotlivých profesích. Explicitně však není rozlišován požadovaný stupeň kvalifikace pro dané uplatnění.

<http://www.budoucnostprofesi.cz/>

Aktivity zaměřené na perspektivy uplatnitelnosti absolventů vysokých škol v závislosti na vývoji trhu práce v budoucnu

Ke stanovení perspektivy vysokoškolsky vzdělaných osob podle oborů lze využít výstupy projektu „Prognóza trhu práce – odhadování vzdělanostních potřeb“. Jedná se údaje za r. 2010 a prognózu na období 2011 – 2015. Projektem, vedle rozlišování zaměstnaneckých kategorií (profesí), explicitně rozlišuje perspektivy oborového uplatnění i dle stupně dosaženého vzdělání. Projekt řeší Výzkumný ústav práce a sociálních věcí – VÚPSV, v.v.i.

<http://prognozatrhu prace.vupsv.cz/edu>

Aktivity zaměřené na perspektivy uplatnitelnosti absolventů vysokých škol v závislosti na vývoji trhu práce v budoucnu

Z veřejně dostupných výstupů se můžeme za danou skupinu (určenou stupněm a oborem vzdělání) dovědět:

- vývoj počtu zaměstnaných a jejich podíl na všech zaměstnaných,
- průměrnou meziroční míru růstu skupiny v zobrazeném období,
- jaké vzdělání (obor v podrobnějším pojetí) příslušníci skupiny nejčastěji absolvovali,
- jaké zaměstnání nejčastěji vykonávají,
- ve kterých odvětvích nejčastěji pracují,
- jaký podíl tvoří ženy,
- jaká je věková struktura skupiny
- a jaká je míra nezaměstnanosti dané skupiny.

Aktivity zaměřené na perspektivy uplatnitelnosti absolventů vysokých škol v závislosti na vývoji trhu práce v budoucnu

Na základě modelu pro odhadování vzdělanostních potřeb pak jsou stanoveny odhady poptávky po práci v pětiletém období (nyní 2011 – 2015) a jejího pokrytí absolventy škol v tomto období. „Z poměru odhadnuté poptávky po práci a nabídky práce absolventů a krátkodobě nezaměstnaných se stanovuje odhad vyhlídek na získání zaměstnání v souladu se získaným vzděláním pro široký rejstřík skupin vzdělání a zaměstnání v blízké budoucnosti.“

Aktivity zaměřené na perspektivy uplatnitelnosti absolventů vysokých škol v závislosti na vývoji trhu práce v budoucnu

Používány jsou tyto ukazatele:

- očekávaný počet nových míst (kombinace expanzní poptávky a náhradní poptávky),
- koeficienty napětí na trhu práce (zda dochází k převisu nabídky nebo poptávky, z čehož jsou odvozeny vyhlídky na získání vhodného zaměstnání na straně jedné a vyhlídky na získání zaměstnance s daným vzděláním na straně druhé).

Aktivity zaměřené na perspektivy uplatnitelnosti absolventů vysokých škol v závislosti na vývoji trhu práce v budoucnu

„Expanzní poptávka vyjadřuje změnu poptávky po práci pro danou zaměstnaneckou či vzdělanostní kategorii. V modelu pro odhadování vzdělávacích potřeb se expanzní poptávka definuje jako rozdíl mezi zaměstnaností na konci a na začátku odhadovaného období. Expanzní poptávka je dána expanzí odvětví, kde takto vzdělání působí a může být kladná nebo záporná.“

„Náhradní poptávka je dána počtem uvolněných pracovních míst pro specificky vzdělané. Důvody uvolnění pracovního místa mohou být: odchod do důchodu, změna zaměstnání a jiné. Podstatné je, že pracovní místa zůstávají zachována a jsou obsazována. Místa, která jsou po odchodu pracovníka určena ke zrušení, se do náhradní poptávky nezapočítávají.“

Závěr

Postavení absolventů vysokých škol na trhu práce a jejich zaměstnatelnost jsou v České republice sledovány prostřednictvím ukazatelů orientovaných na vyjádření jejich úspěšnosti získat zaměstnání. Z kvantitativního pohledu se jedná o specifické míry nezaměstnanosti absolventů vysokých škol.

Na trhu práce existuje mnoho dalších faktorů, které ovlivňují to, za jak dlouho si absolvent najde práci a jestli vůbec. Tyto faktory jsou objektivní, např. makroekonomického charakteru a také subjektivní, které také souvisí velmi úzce s problematikou zaměstnatelnosti. Jedná se se např. o zkušenosti absolventů, prestiž vysoké školy a studovaného oboru, očekávání absolventů a jejich osobních vlastností včetně rodinného a sociálního zázemí. Důležitou roli zde hraje také úroveň odborných, obecných a měkkých kompetencí, se kterými absolventi vysokých škol vstupují na trh práce.

KVALITA

Děkuji za pozornost!

www.kvalita.reformy-msmt.cz

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ